

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

نشر اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تعمیرات رساله یا پایان نامه تحصیلی

ایجناب محسن توکللی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته مدیریت کشاورزی که در تاریخ از پایان نامه خود تحت عنوان "تحلیل سودآوری و کارایی سود مبتنی بر ملاحظات زیست محیطی در واحدهای مرغداری استان فارس" با کسب نمره دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- (۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط ایجناب بوده و در مواردی که از دستاورد های علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- (۲) این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- (۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهش و فن آوری واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- (۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت مجاز است با ایجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام بیکگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محسن توکللی

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد مرودشت

دانشکده کشاورزی، گروه مدیریت کشاورزی

**پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.Sc.)
گرایش مدیریت کشاورزی**

عنوان:

تحلیل سودآوری و کارایی سود مبتنی بر ملاحظات زیست محیطی

در واحدهای مرغداری استان فارس

استاد راهنما:

دکتر سید نعمت اله موسوی

استاد مشاور:

دکتر فرزانه طاهری

نگارش:

محسن توکلی

زمستان ۱۳۹۲

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.Sc.)

نام و نام خانوادگی دانشجو: محسن توکلی رشته: مهندسی کشاورزی - مدیریت کشاورزی

از پایان نامه خود با عنوان:

تحلیل سودآوری و کارایی سود مبتنی بر ملاحظات زیست محیطی

در واحدهای مرغداری استان فارس

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت به عنوان بخشی از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد M.Sc. ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه و نمره در تاریخ ۱۳۹۲/۱۰/۲۴ دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضای هیات داوری	سمت	امضاء اعضای هیات داوری
۱ - دکتر سید نعمت اله موسوی	استاد راهنما	
۲ - دکتر فرزانه طاهری	استاد مشاور	
۳ - دکتر رهام رحمانی	داور	
۴ - دکتر زکریا فرج زاده	داور	

مراتب فوق مورد تایید است . مدیر/معاونت پژوهشی

مهر و امضا

پاسکزاری

پاس بی پایان خداوند را که دریای بی تنهای فضل است و سایه رحمت و لطف، بر بندگان کسرتده و با بزرگواری خود، مرابه زینت ایمان آراسته و در جایگاه بخشش منزل داده است. چگونه پاسش گویم که نعمت را بر من تمام کرده و از سر رحمت خود، مراد مسیر طلب علم و دانش قرار داده است. تمام تلاش های من در طول تحصیل، نه حصول به درجه ای از دانش، بلکه بالاتر از آن شاکردی در نزد استادانی بوده است که خود سرشار از معرفت بودند و سهم من پر تویی از تشعش معرفت ایشان بر اندیشه بوده است. در این رهگذر، بر رسم ادب بر خود لازم می دانم که از صمیم قلب تشکر و سپاس خالصانه خود را از استاد راهنمای بزرگواریم آقای دکتر سید نعمت الله موسوی عرضه دارم، که بدون بهرایی این ارجمند پیچگاه این تحقیق به سرانجام نمی رسید. همچنین از استاد مشاورم خانم دکتر فرزانه طاهری که طی انجام این پژوهش یاری ام دادند تشکر می کنم. از آقایان دکتر رام رحمانی و دکتر زکریا فرج زاده داور محترم پایان نامه به خاطر نظرات ارزنده و اصلاحات بجا و دلسوزانه کمال تشکر را دارم.

محسن توکل

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم، گرانباترین موهبت‌های زندگیم

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امید بخش وجودشان

به پاس قلب‌های بزرگشان که فریادس است

و به پاس محبت‌های بی‌دینشان که هرگز فروکش نمی‌کند.

فهرست مطالب:

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
۲	فصل اول - کلیات تحقیق.....
۳	۱-۱- مقدمه.....
۶	۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۱۰	۳-۱- اهداف.....
۱۰	۴-۱- فرضیات.....
۱۱	۶-۱- خلاصه‌ای از فصل‌های تحقیق.....
۱۲	فصل دوم - پیشینه تحقیق.....
۱۳	۲-۱- مقدمه.....
۱۳	۲-۲- مطالعات مربوط به محاسبه و روش‌های اندازه‌گیری کارایی.....
۱۵	۱-۲-۲- مقایسه دو روش تحلیل فراگیر داده‌ها (DEA) و تابع مرزی تصادفی (SFA).....
۳۱	۳-۲- مطالعات انجام شده در زمینه محاسبه کارایی سود.....
۳۳	۴-۲- مطالعات انجام شده در زمینه کارایی زیست‌محیطی و مدیریت دفع ضایعات.....
۳۶	۵-۲- ارزیابی مطالعات صورت گرفته.....
۳۸	فصل سوم - روش اجرای تحقیق.....
۳۹	۱-۳- مقدمه.....

۳۹	۲-۳- تعریف کارایی
۴۲	۳-۳- اندازه‌گیری کارایی
۴۳	۱-۳-۳- مرزی پارامتری تصادفی
۴۴	۱-۱-۳-۳- تابع تولید مرزی تصادفی
۴۷	۲-۱-۳-۳- تابع سود مرزی تصادفی
۵۰	۴-۳- مدل مورد استفاده در این تحقیق
۵۱	۵-۳- روش جمع‌آوری داده‌ها و روش نمونه‌گیری
۵۳	فصل چهارم- نتایج و بحث
۵۴	۱-۴- مقدمه
۵۴	۲-۴- نتایج بررسی ویژگی‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی مرغداران مورد مطالعه
۵۸	۳-۴- نتایج بررسی و وضعیت سیستم‌های مدیریت ضایعات مرغداری‌های استان فارس
۶۰	۴-۴- نتایج حاصل از تخمین تابع سود مرزی
۶۷	۵-۴- محاسبه کارایی سود
۷۲	فصل پنجم- نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۷۳	۱-۵- مقدمه
۷۳	۲-۵- خلاصه کلی پژوهش
۷۳	۳-۵- نتیجه‌گیری
۷۸	۴-۵- جمع‌بندی
۸۰	۵-۵- پیشنهادها
۸۲	فهرست منابع
۹۱	پیوست‌ها

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- مقایسه DEA و SFA.....	۱۷
جدول ۱-۴- توصیف ویژگی‌های آماری وضعیت بکارگیری نهاده‌ها و تولید در مرغداری‌های منتخب.....	۵۵
جدول ۲-۴- سطح تحصیلات مرغداران مورد بررسی.....	۵۶
جدول ۳-۴- میزان سن، تجربه مرغداران و فاصله از مرکز شهرستان.....	۵۶
جدول ۴-۴- امار توصیفی تعدادی از متغیرهای بررسی شده.....	۵۷
جدول ۵-۴- وضعیت مدیریت دفع ضایعات در مرغداری‌های مورد مطالعه.....	۵۹
جدول ۶-۴- آزمون فرض برای تعیین فرم تابع سود مرزی تصادفی.....	۶۲
جدول ۷-۴- نتایج حاصل از تخمین تابع سود مرزی تصادفی و مدل ناکارایی.....	۶۵
جدول ۸-۴- نمره کارایی سود واحدهای مرغ گوشتی استان فارس به تفکیک واحد.....	۶۹
جدول ۹-۴- توزیع فراوانی کارایی سود واحدهای مرغداری استان فارس.....	۷۰

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

نمودار ۱-۳- توصیف انواع کارایی به روش فارل.....۴۱

نمودار ۱-۴- توزیع پراکندگی کارایی سود مرغداران مورد مطالعه.....۷۱

چکیده

در این پژوهش کارایی سود واحدهای مرغداری گوشتی و عوامل مؤثر بر آن با استفاده از رهیافت تابع تولید مرزی تصادفی و تخمین همزمان مدل ناکارایی سود و وضعیت سیستم‌های مدیریت ضایعات در مرغداری‌های استان فارس مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که میانگین کارایی سود مرغداران نمونه برابر با $37/40$ درصد می‌باشد و 99 درصد از مرغداران دارای کارایی سود پایین‌تر از 80 درصد هستند. بر اساس یافته‌های حاصل از تابع سود مرزی هزینه خدمات بهداشت و درمان و هزینه دفع ضایعات دارای اثر منفی بر میزان سود واحدها بوده‌اند. تعداد جوجه یک‌روزه، سطح تجهیزات و تعداد دوره‌های تولید در سال دارای اثر مثبت و معنی‌داری بر کارایی سود می‌باشند. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل وضعیت سیستم‌های مدیریت ضایعات در مرغداری‌ها بیانگر این بود که بیشتر از نیمی از مرغداران از روش سنتی (دستی و با بیل) اقدام به جمع‌آوری ضایعات می‌کنند و اکثریت آن‌ها ضایعات و تلفات مرغداری را ابتدا می‌سوزانند و بعد درون چاه دفن می‌کردند. علاوه بر این اکثریت مرغداران نمونه از ضایعات مرغداری استفاده اقتصادی می‌کنند. بر اساس نتایج این مطالعه فراهم کردن شرایط لازم جهت دسترسی آسان‌تر و ارزان‌تر مرغداران به تجهیزات مدرن در جهت نوسازی تاسیسات واحدهای مرغداری و همچنین، ترغیب مرغداران به تخصیص بهینه نهاده‌ها، کاهش هزینه‌ها و رعایت اصول مدیریت دفع ضایعات، گامی مؤثر در جهت افزایش کارایی سود (سودآوری) مرغداران استان فارس و کاهش آلودگی‌های زیست محیطی خواهد بود.

واژه‌های کلیدی: کارایی سود، مدیریت دفع ضایعات، واحدهای مرغداران استان فارس.

فصل اول

کلیات تحقیق

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

رشد جمعیت به ویژه در کشورهای در حال توسعه از یک سو و فقر غذایی در بخش‌هایی از کشورهای جهان از سوی دیگر، موجب شده است که موضوع دسترسی کافی به غذا برای پاسخگویی به نیازهای اولیه جمعیت هم‌چنان مورد توجه سیاست‌گذاران اقتصادی - اجتماعی باقی بماند. از جمله اقدامات غذایی مورد توجه میزان پروتئین مورد نیاز است. در تأمین مناسب پروتئین حیوانی نقش و سهم ویژه خود را دارد. کارشناسان علوم تغذیه بر این باورند که هر فرد به طور میانگین روزانه به ۲۹ گرم پروتئین حیوانی نیاز دارد که باید در جیره غذایی روزانه وی منظور گردد (جانجان، ۱۳۸۰). به نظر می‌رسد که همراه با رشد و توسعه کشورهای در حال توسعه، به دلیل بهبود سطح بهداشت فردی و عمومی، گرایش نهایی به مصرف پروتئین افزایش می‌یابد. طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ نرخ رشد مصرف گوشت گوسفند در جهان ۳/۳ درصد و نرخ رشد مصرف گوشت گاو و گوساله ۲/۲ درصد در سال بوده است، در حالی که در همین دوره، مصرف گوشت مرغ نرخ رشدی برابر ۳/۹۶ درصد داشته است که نشان‌دهنده انتقال تقاضا در سطح جهانی از مصرف گوشت قرمز به گوشت سفید می‌باشد. در ایران مصرف سرانه گوشت مرغ از ۲۱ کیلوگرم در سال ۱۳۸۶ به ۲۴/۴ کیلوگرم در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. (آمارنامه کشاورزی، ۱۳۹۰). این آمار نشان می‌دهد که در رژیم غذایی خانوارهای ایرانی گوشت مرغ به کالایی راهبردی تبدیل شده است. کشورهای آمریکا، چین و برزیل عمده‌ترین تولیدکنندگان این محصول می‌باشند و دو کشور برزیل و آمریکا به تنهایی بیش از ۷۶ درصد از صادرات مرغ جهان را به خود اختصاص داده‌اند. روسیه، ژاپن، عربستان سعودی و مکزیک بزرگ‌ترین واردکنندگان گوشت مرغ در جهان هستند به گونه‌ای که چهل درصد واردات مرغ جهان به وسیله این کشورها صورت می‌گیرد (فائو، ۲۰۰۹). در ایران، تولید گوشت مرغ از ۱۶۶۶/۵ هزار تن در سال ۱۳۸۹ به

۱۷۸۳/۴ هزار تن در سال ۱۳۹۰ رسیده و ۷ درصد رشد داشته است (آمارنامه کشاورزی، ۱۳۹۰). کشور ایران با تولید بیش از ۱/۱ میلیون تن گوشت مرغ در سال ۲۰۰۶ در رتبه یازدهم جهان قرار گرفته است، در حالی که در سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ در رتبه نهم جهان قرار داشته است. بر اساس آمار یاد شده و با توجه به افزایش چشم‌گیر تولید طی سال‌های گذشته و هم‌چنین، رتبه جهانی ایران مشخص می‌شود که سرمایه‌گذاری گسترده در این صنعت صورت گرفته است، ولی با توجه به تنزل رتبه جهانی ایران در سال ۲۰۰۶ نسبت به سال‌های پیش از آن، به نظر می‌رسد که در این بخش بهره‌برداری کارآمد و بهینه صورت نمی‌گیرد. هم‌چنین، با وجود کشورهای همسایه‌ای چون عربستان سعودی و روسیه که از بزرگ‌ترین واردکنندگان گوشت مرغ می‌باشند، به دلیل مشکلات مهم در این صنعت از جمله قیمت تمام شده بالا و غیر رقابتی، هنوز صادرات این محصول به صورت جدی و اساسی و به گونه مستمر انجام نشده است. استفاده کارآمد و بهینه از عوامل تولید و امکانات موجود می‌تواند راهی برای افزایش تولید و کاهش قیمت تمام شده و در نتیجه آن افزایش توان رقابتی و صادراتی کشور باشد که این امر باعث افزایش رفاه جامعه می‌شود.

یکی از جنبه‌های مهم فعالیت‌های دامداری و مرغداری که امروزه همگام با افزایش تولید مورد توجه برنامه‌ریزان و دستداران محیط زیست قرار گرفته بحث مدیریت دفع ضایعات در واحدهای تولیدی و تبدیل مواد زاید به کود است. ضایعات را می‌توان به عنوان از دست دادن موادی توصیف کرد که در مراحل مختلف زنجیره تولید در مرغداری‌های صنعتی از هنگام تهیه خوراک در کارخانه، حمل و نقل، انبارکردن، توزیع در سالن و ارسال نیمچه‌ها به کشتارگاه رخ می‌دهد (اسفاری، ۱۳۷۲). ضایعات صنعت مرغداری: شامل مدفوع، ضایعات غذا، ضایعات مربوط به شکستن تخم‌مرغ، پر و لاشه مرغ‌های تلف شده است. به دلیل وجود سطح بالای مکمل‌های معدنی در جیره غذایی دام و طیور، این ضایعات حاوی مقدار زیادی پروتئین و میزان قابل توجهی کلسیم، فسفر و دیگر مواد غذایی می‌باشد (اولوماپاوا و آبیودونان ۲۰۱۱). با افزایش شدید تولید گوشت مرغ در ایران، حجم این‌گونه ضایعات نیز افزایش یافته ولی متأسفانه اقدامات مفید و جامعی در زمینه مدیریت مواد زاید ناشی از فعالیت‌های مرغداری انجام نگرفته است. بررسی‌هایی که در ایران به طور پراکنده در مرغداری‌ها و صنایع مرغداری انجام شده است، نشان می‌دهد که آمار نوع و حجم این ضایعات به خصوص

ضایعات خوراک و تلفات در این صنعت متنوع، بسیار بالا و با استانداردهای بین المللی ناهماهنگ است (رحیمی، ۱۳۸۰). در مراحل مختلف ضایعات بیش از حد معقول است که منجر به پایین آمدن سطح بهره-وری و راندمان در این صنعت می‌شود.

قسمت اعظم کود حیوانی از جمله کود مرغ امروزه در دنیا و ایران به مصرف کشاورزی می‌رسد. منظور از "کود مرغی"، ادرار، مدفوع و عوامل و مواد موجود در بستر مرغداری‌ها است. طبق بررسی و مطالعه رایبسنون و باوچامپ (۱۹۸۲)، از مواد مغذی مصرفی طیور ۶۵/۵ درصد نیتروژن، ۶۵/۵ درصد فسفر و ۸۳/۵ درصد پتاسیم از بدن آن‌ها دفع می‌شود. این عناصر از جمله فاکتورهایی است که در حاصلخیزی خاک نقش عمده‌ای دارند و جزء اصلی‌ترین و ضروری‌ترین عناصر غذایی گیاه می‌باشند. استفاده از کود مرغ در کشاورزی منجر به تشکیل هوموس در خاک می‌شود. هوموس باعث اصلاح خاک سطحی و اصلاح شرایط فیزیکی زمین یا بافت سنگین و سبک می‌شود. نتیجه آن تهویه خاک، افزایش قدرت رویش بذر و درخت، افزایش ظرفیت نگهداری آب در زمین و بالاخره افزایش فعالیت میکروارگانیسم‌های مفید در خاک می‌باشد (حانسن، ۱۹۶۷). بنابراین با مصرف متناسب کود مرغی در کشاورزی کیفیت خاک از نظر فیزیکی و شیمیایی افزایش یافته و در این صورت احتیاج به استفاده از کود شیمیایی به حداقل می‌رسد و این امر از نظر اقتصادی نیز کاملاً مقرون به صرفه است. علی‌رغم این موضوع، ضایعات مرغ از ارزش بازاری قابل توجه‌ای برخوردار نیست. بر اساس آمار موجود در حال حاضر در ایران در حدود ۳/۵ میلیون تن کود مرغی تولید می‌شود که قسمتی از آن در باغات پسته جنوب مانند کرمان و رفسنجان مورد استفاده قرار می‌گیرد و بقیه در محل مرغداری باقی مانده و دچار کپک زدگی شده و دور ریخته می‌شود (رحیمی، ۱۳۸۰). با رهاسازی کود آلوده در طبیعت و با وجود مواد غذایی و رطوبت در کود، علاوه بر بوی نامساعد و تجمع حشرات، شرایط مساعدی برای تکثیر و تداوم عوامل بیماری‌زا در خارج از بدن موجود مهیا می‌شود و این عوامل توسط باد، آب، پرندگان و ... به سایر نقاط منتقل شده و باعث ایجاد خطر برای پرندگان و انسان‌ها می‌شوند. از طرف دیگر، بخش زیادی از پروتئین‌های مصرفی طیور به صورت اسید اوریک از بدن آن‌ها دفع می‌شود که بخشی از آن به فرم آمونیاک از مدفوع متصاعد می‌شود و وارد جو می‌شود. و بخش دیگر آن وارد آب‌های سطحی و زیر زمینی می‌شود و از

هر دو طریق قادر است سلامت انسان‌ها و محیط زیست را به خطر بیندازد. بنابراین در سال‌های اخیر در اغلب کشورهای دنیا به علت حجم عظیم تولید کود مرغ و مشکلات و مسائل زیست محیطی آن، موضوع مدیریت کارای دفع ضایعات و استفاده صحیح از کود مرغی در کنار ارتقای کارایی و استفاده بهینه از عوامل تولید مورد توجه فراوانی قرار گرفته است.

با کاستن ضایعات در این صنعت نه تنها هزینه تولید گوشت سفید کاهش خواهد یافت بلکه فراگردهای دیگری نظیر: بهبود و کیفیت فرآورده‌ها، بهبود فرآیند تولید، تأمین امنیت غذایی و کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی نیز حاصل خواهد شد (زهري، ۱۳۷۲). زیرا که فاکتورهای زیست محیطی بر بهره‌وری و کارایی تولیدات مرغداری اثر گذاشته و منجر به تغییرات در کارایی سود واحدهای تولیدی می‌شود (هوآنگ و یاب، ۲۰۱۲). در این راستا بررسی کارایی سود و شناخت عوامل مؤثر بر آن در واحدهای مرغداری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه تأمین نیاز غذایی از مهم‌ترین مسایل کشورهاست. افزایش تولید و بازده محصولات کشاورزی در گرو سرمایه‌گذاری و به کارگیری فن‌آوری مناسب در این بخش است. این امر زمانی میسر می‌شود که بستر مناسب برای سرمایه‌گذاری فراهم شود. بدیهی است در صورتی که نتوان با روش‌های مناسب از سرمایه‌گذاری حمایت کرد در تأمین مواد غذایی و توسعه اقتصادی پایدار با مشکل مواجه خواهیم شد (خادم، ۱۳۷۰).

در پی رشد سریع دانش بشری، بیشتر مشاغل حذف و یا روز به روز پیچیده‌تر می‌شوند، از این‌رو همواره افراد و سازمان‌های گوناگون برای موفقیت شغلی خویش با نیازهای متعددی مواجه می‌گردند. یکی از انواع این نیازها، نیاز به افزایش دانش فنی، مهارت و درک عمومی از شغل خویش و مدیریت صحیح بر آن

است. حرفه‌های مختلف کشاورزی و دامپروری نیز از این امر جدا نبوده و از رخداد مزبور پیروی می‌کنند. بدین جهت برای این‌گونه از مشاغل همواره نیازهای آموزشی و ارائه خدمات جدید و نوین پدیدار می‌گردد. در این بین صنعت طیور اهمیت زیادی در اقتصاد ملی بسیاری از کشورها دارد، چرا که صنعت قابل توجهی برای مالکان کوچک، که نقش مهمی در اقتصاد کشورها دارند، محسوب می‌شود. همچنین این صنعت اهمیت زیادی در بهبود فرصت‌های شغلی و تولید مواد غذایی در حال حاضر ایفا می‌کند.

پرورش طیور در ایران طی نیم قرن اخیر تحول عظیمی را گذرانده و تبدیل به صنعتی شده است که همراه با صنایع جانبی و زیر مجموعه‌های آن اکنون گسترده‌ترین فعالیت اقتصادی کشور را دارا می‌باشد (شاه‌ولی و معینی‌زاده، ۱۳۸۷). طبق بررسی‌های کارشناسان علوم دامی، سرمایه‌گذاری‌های کلان بخش دولتی و خصوصی باعث شده‌اند تا امروز صنعت مرغداری کشور یکی از بزرگترین بخش‌های اقتصادی کشور به حساب آید که پس از نفت بیشترین حجم سرمایه‌گذاری را دارا باشد (مجله دام کشت، ۱۳۷۶). نظر به اهمیت تولید گوشت مرغ به عنوان یک محصول پروتئینی استراتژیک نمی‌توان اهمیت استفاده از سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در زمینه تقویت صنعت طیور کشور ایران را نادیده گرفت. واحدهای مرغداری کشور شامل: لاین، اجداد، مادر، تخمگذار و گوشتی می‌باشد که بیش از ۸۶ درصد آن‌ها را واحدهای گوشتی تشکیل می‌دهد، ضمن این بیشترین هزینه‌های جاری و ثابت و ضایعات وارده، به این واحدها تعلق دارد. مطابق آمار از حدود ۱۷۱۹۲ واحد مرغداری گوشتی کشور ۱۳۹۱۹ واحد فعال (۸۰/۹۶ درصد) و ۳۲۷۳ (۱۹/۰۴ درصد) واحد غیرفعال می‌باشد. تعداد ۹۹۹ واحد مرغداری گوشتی در استان فارس فعالیت می‌کنند که از این تعداد ۶۸۰ واحد فعال (۶۸/۰۷ درصد) و ۳۱۹ واحد غیر فعال (۳۱/۹۳ درصد) است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

در استان فارس حدود ۴۵۰ واحد مرغداری گوشتی در حال ساخت موجود می‌باشد. شهرستان شیراز حدوداً تعداد ۲۳۰ واحد مرغ گوشتی دارد که مرغداری گوشتی در حال ساخت نیز تعداد ۴۰ واحد می‌باشد. بخش اعظمی از نیاز مردم ایران به گوشت مرغ، از جانب واحدهای پرورش جوجه‌گوشتی استان

فارس تأمین می‌شود به گونه‌ای که مرغداری‌های استان فارس با تولید ۱۲۶ هزار تن تولید گوشت مرغ جایگاه چهارم در تولید این محصول را در کشور داراست (آمار سازمان جهاد کشاورزی فارس، ۱۳۹۰). این رشد سریع نشان می‌دهد که بخش مهم و قابل توجهی از سرمایه‌های کشور به سمت این صنعت هدایت شده است به طوری که میزان سرمایه‌گذاری در این زمینه‌ها ۵۴ میلیارد تومان بوده است (دامپزشکی فارس، ۱۳۹۰). بنابراین استفاده مطلوب از سرمایه‌گذاری صورت گرفته در این حیطة، از ضرورت‌های انکارناپذیر است. مطالعه وضعیت موجود این صنعت نشان می‌دهد که به دلایل متعدد از جمله عدم استفاده کارا از منابع مربوطه، ضعف مدیریت و به‌کارگیری شیوه‌های سنتی راندمان تولید پایین بوده و درصد قابل توجهی از ظرفیت تولید بدون استفاده باقی مانده است (زرقی، ۱۳۸۵). به طوری‌که در حال حاضر به لحاظ میزان واردات دان سالانه، این صنعت وابستگی قابل توجهی را نشان می‌دهد. در حقیقت طی دهه‌های اخیر، علی‌رغم زیان‌های ناشی از عملکرد مقیاس کوچک در عرصه این صنعت، حمایت دولت دلیل اصلی بقای تولیدکنندگان کوچک بوده است، به عبارت دیگر مرغداری‌ها در شرایط رقابتی فعالیت نکرده‌اند (محمودی، ۱۳۹۱). به همین دلیل توجه به جنبه‌های اقتصادی آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و لازم است که به موازات پیشرفت و توسعه سریع پرورش طیور، به مسایل علمی این مهم نیز توجه بیشتری شود که دانشگاه‌ها در این زمینه نقش مهمی را عهده‌دار می‌باشند (منصوری، ۱۳۹۰). لذا هدف‌گذاری برای افزایش کارایی، راهی مطمئن و بادوام برای افزایش تولید است. همچنین از جمله اقداماتی که می‌بایست در این راستا صورت گیرد، کاستن از نوع و حجم ضایعات در این صنعت است که در مراحل مختلف زنجیره تولید در مرغداری‌ها ایجاد شده و علاوه بر کاهش سود و درآمد اقتصادی، مشکلاتی نیز برای محیط زیست ایجاد می‌کند.

به طور کلی، کارایی را می‌توان به سه نوع کارایی فنی، کارایی قیمتی یا تخصیصی و کارایی اقتصادی تفکیک نمود. کارایی فنی عبارت از به دست آوردن حداکثر تولید ممکن از مقدار مشخصی عوامل تولید. کارایی تخصیصی عبارت است از به کارگیری ترکیبی از عوامل تولید که حداقل هزینه را به همراه داشته باشد و کارایی اقتصادی که هر دو نوع کارایی فنی و تخصیصی را در بردارد از حاصل ضرب کارایی فنی در کارایی تخصیصی به دست می‌آید. کارایی اقتصادی توانایی واحد تولیدی در به دست آوردن حداکثر سود

ممکن با توجه به قیمت و سطوح مصرف نهاده‌ها می‌باشد. از آن‌جا که هدف بنگاه‌های اقتصادی همواره بر ماکزیمم نمودن سود استوار است و نیز با قیمت‌های مختلف و عوامل تولید متفاوتی روبرو هستند (علی و فلین، ۱۹۸۹)، امروزه بررسی هزینه‌ها، قیمت‌ها، سودها و درآمدهای واحدهای اقتصادی مورد توجه تحلیل‌گران اقتصادی قرار گرفته است. کارایی سود ترکیبی از مفاهیم کارایی فنی و تخصیصی می‌باشد که هرگونه خطا در تصمیم‌گیری تولید منجر به سود یا درآمد کمتر برای تولیدکننده می‌شود (علی و همکاران، ۱۹۹۴). کارایی سود به عنوان توانایی یک مزرعه برای رسیدن به بیشترین سود ممکن با توجه به قیمت‌ها و سطوح عوامل ثابت آن مزرعه تعریف می‌شود. بنابراین برنامه‌ریزی جهت افزایش سود واحدهای تولیدی مستلزم اندازه‌گیری کارایی سود و شناخت عوامل مؤثر بر آن می‌باشد تا با شناخت عوامل مؤثر بر آن و همچنین، تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف بتوان جهت ارتقای کارایی فنی و تخصیصی برنامه‌ریزی کرد.

پرورش طیور در استان فارس به لحاظ تولید بخش اعظمی از گوشت مصرفی کشور از اهمیت فراوانی برخوردار است، بنابراین ضروری است به مسئله افزایش تولید صنعتی مرغ در استان توجه بیشتری شود تا افزون بر این‌که این استان بتواند بخش عظیمی از گوشت سفید کشور را تولید کند، بخش زیادی از بیکاران استان نیز مشغول به کار شوند. با توجه به امکانات و محدودیت‌های موجود در تولید گوشت سفید در این منطقه، مناسب‌ترین راه‌کار برای افزایش درآمد و کاهش هزینه‌های تولیدی و افزایش تولید، تخصیص مطلوب عوامل تولید موجود و بهبود کارایی در تولید است. کارایی تأثیر بسیار زیادی بر افزایش عملکرد دارد و با تخمین کارایی و شناسایی علل ناکارایی در تولید، می‌توان امید داشت که یکی از هدف‌های سیاست تولید گوشت سفید، یعنی بهبود کارایی محقق شود.

از آن‌جا که بهره‌وری و کارایی مرغداران از مسایل زیست محیطی تأثیر می‌پذیرند، این پژوهش به اندازه‌گیری کارایی سود واحدهای مرغداری مبتنی بر ملاحظات زیست محیطی در استان فارس می‌پردازد و تأثیر عوامل گوناگون را بر کارایی سود مورد بررسی قرار می‌دهد تا داده‌های مفیدی جهت برنامه‌ریزی در اختیار برنامه‌ریزان و مسئولان قرار گیرد.